

Seres László

Széchenyi Ferenc Tájmúzeum

Ebes Hajdú-Bihar megye középső részén, Hajdúszoboszló és Debrecen között, a megyeszékhelytől 12 km-re, délnyugatra található. A Debrecen környéki tanyavilágból 1952-ben kialakult község gyorsan növekedett. A rendszerváltás előtt tipikusan mezőgazdasági jellegű falu napjainkra átalakult, a lakosság megélhetési forrása a mezőgazdaság mellett egyre inkább az ipar, a kereskedelem és a szolgáltatás. Az utóbbi évek látványos fejlődése nyomán megszépült a faluközpont és intézményei. A község a város komfortját és a falu nyugalvét nyújtja az idelátogatóknak.

1. kép. Széchenyi Ferenc Tájmúzeum.

A Széchenyi Ferenc Tájmúzeum 2004-ben nyitotta meg kapuit a látogatók előtt; történeti, régészeti és néprajzi gyűjtőkörrel rendelkezik. Gyűjtőterületét Ebes, Hajdúszoboszló, Hajdúszovát és Nagyhegyes közigazgatási területe adja.

A múzeum alapját a következő gyűjtemények alkotják:

A néprajzi gyűjtemény alapját Virág István – egykori ebesi, ma debreceni lakos – ajándékozta a múzeumnak.

A történeti gyűjtemény alapját Haja István, egykori helyi pedagógus hagyatéka és az Ebesi Krónika kéziratok alkotja.

A Haja-hagyaték tartalmazza mindazon fotó- és írásos dokumentumot, szakirodalmi és hivatkozási anyagot, amelyek az Ebesi krónika című könyv megírásához szükségesek.

voltak. A múzeum feladatának tartja Haja István úttörő munkájának folytatását, és a megkezdett tematika szerint tovább gyűjteni a dokumentumokat Ebes helytörténetéhez.

A régészeti gyűjtemény jelenleg csupán szórvány leletanyagot tartalmaz, melyet helyi lakosok, illetve az iskola ajándékozott a múzeumnak.

A múzeum gondozza Uzonyi Pál ebesi lakos, földrajz–rajz szakos tanár, tanyasi iskolai igazgató hagyatékát is. A képzőművészeti anyag – festmények, grafikák, fafaragások, versek – őrzéséről és rendszeres közzétételéről a Széchényi Ferenc Tájmuzeum gondoskodik.

2013-ban, születésének 90. évfordulója alkalmából saját rajzaival illusztrált gyermekverses kötetének megjelenítésével tisztelgett a múzeumot fenntartó Kft. Uzonyi Pál munkássága előtt.

Állandó kiállításaink

Ítélet nélkül – Családok munkatáborokban

Nem mindennapi, sőt országosan is egyedülálló témát választott állandó kiállításául az ebesi múzeum. Árkus, Borsós, Borzas-Mihályhalma, Ebes, Elep, Erzsébettanya, Kócspuszta, Kónya, Kormópuszta, Lászlómajor, Lenin tanya, Tedej. 12 név, 12 hely a Hortobágyi Állami Gazdaság területén. 12 tábor helyszíne, ahová 1950–53 között a sztálinista-kommunista diktatúra ideje alatt ártatlanul, ítélet nélkül hurcoltak el családokat zárt kényszermunkatáborokba, elsősorban Magyarország déli és nyugati határához közel eső településekről – csecsemőktől az aggastyánokig –, hogy részesei legyenek a Hortobágy természetátalakításának, az ötvenes évek elejének kísérleti tervgazdálkodásának. Ezeknek a szabadságuktól, emberi méltóságuktól megfosztott embereknek állít emléket a kiállítás, ami ma már ritkán fellelhető tárgyakból, dokumentumokból, korhű ruházatba öltöztetett viaszfigurákból, és a helyszínen felépített kényszerlakhely tükörmásából áll. E mellett interaktív módon, egy digitális tábla segítségével a ma már nem álló, ebesi és árkusi zárt tábor, a tiszalöki, recski internáló tábor hétköznapjaiba lehet betekinteni, végigkövetni építésük fázisait.

A múzeum udvarán a munkatáborokban meghalt valamennyi ártatlan áldozatnak emléket állítva síremlékmű került felavatásra 2007. október 13-án.

2. kép. Ítélet nélkül.

Retró kiállítás

A kispolgári lakás miliőjébe betekintő látogató kedve szerint nosztalgizhat a működőképes bakelit lemezlejátszók, rádiók, régi családi fotók, fényképezőgépek, az úttörő mozgalom jelképei, a hétköznapi élet tárgyai között.

3. kép. Retró kiállítás 1.

4. kép. Retró kiállítás 2.

Múltunk és jelenünk: Helytörténeti kiállítás

A kiállítás a mai Ebes község közigazgatási területén belül előkerült régészeti emlékek és a későbbi idők történeti dokumentumai és néprajzi tárgyai segítségével az újkőkortól egészen napjainkig mutatja be Ebes történetét.

Kutatási területek

A hortobágyi kényszermunkatáborok

1950. június 22-ről 23-ra virradó éjszaka ÁVH-s és rendőri csapatok törtek be több dél-dunántúli és dél-alföldi településen bizonyos családok otthonaiba. A családfőket felszólították, hogy a család tagjainak azonnal el kell hagyniuk az otthonukat, és a kijelölt kényszertáborhelyre kell távozniuk. Bűnük annyi volt, hogy a kommunista rendszer ellenségeinek nyilvánították őket. Vonatra rakták a családokat, és megindították véglegesnek gondolt otthonuk: a Hortobágy felé.

1950–53 között 12 kényszermunkatábor jött létre a Hortobágy–Nagykunság–Hajdúság területén, ahol a „telepeseknek” – valójában deportáltaknak – mezőgazdasági munkát kellett végezniük. Embertelen körülmények között laktak, minimális juttatást kaptak, fegyveres őrök vigyáztak rájuk. Ezen táborok egyikét 1951–53 között Ebes mellett működtették, központja a Nagy Béla-tanya volt.

A múzeumban erről a korszakról őrzünk dokumentumokat és visszaemlékezéseket. Ezek nagy része főleg másolatban van meg, nem eredeti. Ezen kívül a történetről szóló tanulmányok, könyvek, visszaemlékezések sora várja az érdeklődőt.

Helytörténet

Modern kori történetét megelőzően létezett a közelben egy középkori település, amely a 16–17. században elpusztult. Ezt követően Ebes területe Debrecen határához tartozott, ahol a későbbiek során tanyavilág született. A 19–20. század fordulóján tanyasi iskolák, vasútállomás jöttek létre. A második világháború idején egy érdekes pedagógiai kísérlet során debreceni utcagyerekeket hoztak ki egy tanyára, ahol egyfajta gyerekdemokrácia létrehozásában kívánták őket érdekeltté tenni és motiválni. Ez volt az ebesi „Fiúkfalva”. Ebes település, a szocialista mintafalu 1952-ben „született meg” a kommunista társadalmi kísérlet központosítási törekvései nyomán. A lakosság főleg a mezőgazdaságból élt, és a termelőszövetkezetekben dolgozott.

Ebes modern kori történelmébe alapos betekintést nyújt Haja István Ebesi Krónika c. könyve, valamint hagyatéka. A nagyrészt ebből származó, múzeumban fellelhető történeti források főleg Ebes 20. századi történelmébe, azon belül is elsősorban az iskola és a Községi Tanács VB-üléseinek jegyzőkönyveibe nyújtanak betekintést. Nagyobb anyag foglalkozik az ebesi úttörőmozgalommal (éves tervek, rajnaplók). A rendszerváltást követő évekbe újságcikkek és választási szórólapok nyújtanak betekintést. A fotódokumentumok Ebes község lakóinak életét mutatják be.

A múzeum anyagában bárki kutathat, előzetes egyeztetés alapján, a kutatási kérelemre vonatkozó formanyomtatvány kitöltését követően. Kutatásra jelentkezni az elérhetőségeinken lehet.

Nyitva tartás:

Hétfő: ZÁRVA

Kedd: 8.00-12.00 – 12.30-17.00 óráig

Szerda: 8.00-12.00 – 12.30-18.00 óráig

Csütörtök: 8.00-12.00 – 12.30-17.00 óráig

Péntek: 8.00-12.00 – 12.30-14.00 óráig

Szombat: 8.00-14.00 óráig

Vasárnap: ZÁRVA

Elérhetőségeink:

Széchenyi Ferenc Tájmuzeum

4211 Ebes, Ady Endre u. 6-8.

Telefon: 06-52-366-136, 06-20-404-8044

E-mail: ebesmuzeum@gmail.com; honlap: www.kulturaliskeftebes.hu